

Fodor Péter, a ZMNE doktorandusza

Katonai szövetségek szerepe az energiahordozók biztosításában

Az energiahordozók biztosításában az elmúlt években tagállamaik vonatkozásában szerepet vállaltak a katonai szövetségek is. E cikk megkísérli felmérni e feladatok lehetséges körét és meghatározni a ma létező ilyen szervezetek feladatait, kiemelkedő figyelmet fordítva a NATO-ra és a katonai profilját napjainkban felépítő, de alapvetően nem katonai jellegű Európai Unióra.

Kulcsszavak: energiabiztonság, NATO, EU katonai szövetségek

Péter Fodor Colonel

Ph.D. doctoring candidate, Mikós Zrínyi National Defence University

Role of military alliances in securing of energy resources

Military alliances have recently been taking part in securing energy sources for their members. The article intends to survey the scope of the possible roles and define the actual tasks for present-day military alliances with a focus on NATO and EU (as it has been building up its military profile recently).

Keywords: energy security, NATO, EU, military alliances

Az energiabiztonság – a gazdaság működéséhez szükséges energiahordozók folyamatos, elérhető áron történő biztosítása – kérdése mind több államot készített cselekvésre. Ezen államok esetében szinte teljes körűen feltételezhetjük, a szükséges energiahordozókat részben más államokból biztosítják (gyakran harmadik államok közbeiktatásával), így kénytelenek olyan megoldásokkal is előállni, amelyek túlmutatnak határaikon és regionális, vagy legalábbis államközi együttműködést igényelnek. Ez utóbbi keretében mára megjelentek a katonai szövetségek is; számos tagállam igényli napirendre vételét olyan szervezetekben is, amelyek létrejöttének, működésének eredeti céljai között nem vagy csak áttételesen szerepelt a kérdéskör.

E cikk célja szűkebb értelemben az, hogy bemutassa két katonai szövetség; a NATO és a biztonság- és védelempolitikai integráció irányába az elmúlt időszakban elmozdult, sajátos katonai szövetségként is értelmezhető Európai Unió szerepét tagállamaik energiabiztonságában, kiemelve e két nemzetközi szervezetnek az energiabiztonság megközelítésében meglévő különbségek.

A NATO és az EU energia-biztonsággal kapcsolatos katonai szövetségek

Katonai szövetség alatt két vagy több ország közös külpolitikai célok érdekében, katonai együttműködésre kötött kölcsönös kötelezettségvállalását értjük.¹ A történelem számos, ma már nem létező ilyen szövetséget ismer, ugyanakkor a ma működők közül egyértelműen a NATO a legismertebb. Természetesen e két kiemelten kívül léteznek más katonai szövetségek is; a fenti címből következően ki fogunk térni a kisebb, kevésbé ismert vagy kevésbé aktív szervezetekre is, áttekintve azt is, hogy egyes szövetségeknek miért nem szerepel céljai között tagállamaik energiabiztonságának növelése, illetve hogy amelyeknek mégis, azok miért csak az elmúlt időszakban kezdtek a témával foglalkozni.

Kezdjük annak meghatározásával, hogy a tagok energiabiztonságával kapcsolatos megközelítésében milyen kategóriákba sorolhatjuk a katonai szövetségeket. *Alapvetően hat kategória képzelhető el*, bár ezek nem mindegyikére lehet napjainkban konkrét példát is találni:

1) A katonai szövetség megalakítása inkább deklaratív, demonstratív jellegű, a külvilág felé csak egyfajta politikai szándékot közvetít, nem játszik tényleges szerepet a csatlakozó államok biztonságpolitikájában. Ebben az esetben a szövetséget nem töltik meg tényleges tartalommal, vagy az nem terjed ki a katonai együttműködés szélesebb spektrumára, így a tagállamok energiabiztonságával sem foglalkozik.

2) A katonai szövetség lényegét meghatározó közös okmányok, eljárások, esetleg stratégiák és egyéb tervek még nem jutottak el abba a fázisba, amelyben hasonló, nem a szó szoros értelmében vett katonai kérdések napirendre kerülnének, azaz a tagok nem tartják (még) alkalmasnak a szövetséget a kérdéskörbe történő bevonásra.

3) A tagoknak nincsenek energiabiztonsági jellegű problémái, alapvetően önellátóak vagy kitermelő-exportáló országként vannak jelen az energiahordozók világpiacán. Számukra katonai feladat esetleg az export biztosítása kapcsán jelentkezhethet – ezzel tulajdonképpen az importáló, leginkább a szövetséghez nem tartozó harmadik országok energiabiztonságához járulhatnak hozzá.

¹ Hadtudományi Lexikon, Magyar Hadtudományi Társaság, 1995. szerk.: Szabó József, 670. oldal

4) A tagok felmérték, hogy ilyen jellegű problémáik kezelésére az adott szövetség eleve nem tud eszközzel szolgálni, a szövetség jellege vagy a tagállamok helyzete nem teszi azt lehetővé vagy szükségessé – 2 és 4 eléggé hasonlít...

5) A szövetség napirendjén a szó szoros értelmében nem szerepel az energiabiztonság, de más közös feladatok (pl. terrorizmus elleni harc, katasztrófavédelmi együttműködés) részben kapcsolódnak a tagok számára szükséges energiahordozók biztosításához, vagyis „látens módon” mégis foglalkoznak a kérdéssel.

6) Az energiabiztonság a szövetség fókuszában van, azt a tagállamok, vagy legalább egy részük szempontjából a stabilitást veszélyeztető tényezőnek tekintik és keresik, illetve alkalmazzák azokat az eszközöket, amelyeket az adott szövetség nyújthat.

Nem véletlenül említettük már a bevezetőben, hogy alapvetően a NATO-ra és az EU-ra fogunk majd koncentrálni; előrebozsátható, hogy ma valójában csak – néhány, az Egyesült Államokkal kétoldalú kapcsolatokon alapuló szövetségen túl – e kettő sorolható egyértelműen a 6. kategóriába. Most azonban *vegyük előre a többi*, a közvélemény számára talán kevésbé ismert *katonai szövetséget és vizsgáljuk meg, hogy melyik kategóriába sorolható!*

Amint azt látni fogjuk, a katonai szövetségek egy részének tagjai több régiót, esetleg több földrészt is képviselhetnek, létrejöhet olyan helyzet, hogy a tagok energiabiztonsági helyzete alapvetően eltér (ez jellemzi például a NATO-t is), ezért a fentiek közül több kategóriába is besorolható az adott blokk. A jelenlegi kevésbé ismert, vagy kevésbé aktív katonai szövetségek mindezek alapján a következőképp jellemezhetők:

*Major Non-NATO Ally*² – elsőként egy olyan szövetségről, illetve valójában szövetségek rendszerről kell szót ejtenünk, amelynek jelentősége messze túlmutat ismertségén: „nem NATO-tag szövetséges” – így nevezi 1989 óta az USA azokat a nem NATO-tag országokat, amelyekkel kétoldalú katonai együttműködésről állapodik meg. E szövetségek súlyát az adja, hogy egyik tagja az USA a maga katonai és diplomáciai erejével, míg a másik minden esetben valamely régió súlyponti országa. E szövetségi forma nem jelent automatikusan kölcsönös védelmi kötelezettségeket és a tényleges együttműködésnek számos formáját öltheti. Egyes szövetségeseknek az USA pénzügyi segítséget nyújt haditechnikai

² http://en.wikipedia.org/wiki/Major_non-NATO_ally

eszközök, készletek vásárlásához, adományoz a saját fegyveres erők készleteiből, együttműködik velük a haditechnikai fejlesztésekben és a kiképzésben, illetve mind gyakrabban a terrorizmus ellenes harcban is.

Több szövetségesnél – felkészülve egy esetleges regionális konfliktusra – az amerikai fegyveres erők tartalékkészletei is tárolásra kerültek. Jelenleg tizennégy ország rendelkezik ezzel a státusszal (a szövetség létrejöttének sorrendjében: Ausztrália, Egyiptom, Izrael, Japán, Dél-Korea, Jordánia, Új-Zéland, Argentína, Bahrein, Fülöp-szigetek, Thaiföld, Kuvait, Marokkó, Pakisztán) és a listából látható, hogy számos közülük „kulcsország”. Természetesen e szövetségesek kiválasztásában számos tényező szerepet játszott, és ezek között megjelent az USA energiabiztonsága is (amely a világon importált kőolajból 24,9%-kal részesedett 2007-ben³) – a tizennégy állam közül legalább négy (Kuvait – amely egymaga a világ ismert kőolajkészletének 8,2%-ával rendelkezik⁴, Bahrein, Egyiptom, Marokkó) közvetlenül vagy közvetve szerepet játszik az USA kőolajimportjában (aminek 19%-a származik Közép- és Dél-Amerikából, 16%-a Közel-Keletről, 14%-a Nyugat-Afrikából és 6%-a Észak-Afrikából)⁵ és így közvetve más országok energiabiztonságát is erősítik. Mindezekon túl az Egyesült Államok katonai ereje, illetve diplomáciai súlya jelenti az alapját egyes szövetségesek (pl. Japán – amely importjának részesedése a kőolaj világkereskedelméből 9,2% volt, ellátását döntően Közel-Keletről biztosítja⁶ vagy Dél-Korea és Izrael) energiabiztonságában. Ha kategorizálni akarunk, akkor mind a tizennégy kétoldalú szövetséget külön kell vizsgálnunk, de e hét ország esetét mindenképp a 6. kategóriába kell sorolnunk, míg gyakorlatilag az összes többi az 5. kategóriába tartozik.

*ANZUS*⁷ – Ausztrália, Új-Zéland és az Egyesült Államok katonai szövetsége, amely 1951-ben jött létre, és amely az 1980-as évek közepén meggyengült, sőt az USA és Új-Zéland vonatkozásában meg is szűnt. E szövetség alapja elsősorban a konzultáció, nincs integrált szervezeti struktúrája, nem tartoznak hozzá a tagállamok által kijelölt alakulatok. (Ráadásul mára már párhuzamosan az USA mindkét másik országgal bilaterális szövetséget is kötött, amint azt az előbb láthattuk.) Ugyanakkor az USA és Ausztrália rendszeresen hajt végre közös katonai gyakorlatokat, törekszik a haditechnikai eszközök és doktrinák standardizálására, illetve a közös kiképzésre.

³ BP Statistical Review of the World Energy 2008, www.bp.com/statisticalreview

⁴ BP Statistical Review of the World Energy 2008

⁵ BP Statistical Review of the World Energy 2008

⁶ BP Statistical Review of the World Energy 2008

⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Anzus>

Az ANZUS-nak szerepet tulajdoníthatunk a Csendes-óceáni és a Dél-kelet-ázsiai térség stabilitásának fenntartásában, beleértve természetesen a világ legforgalmasabb hajózási útvonalainak a biztosítását is. Ugyanakkor Ausztrália és Új-Zéland kitettsége (az import energiahordozók aránya a teljes felhasználáson belül) viszonylag kicsi, az Egyesült Államok energiahordozó-importja pedig alapvetően nem ezen a térségen keresztül bonyolódik, így a hajózási útvonalak biztosítása elsősorban az USA térségbeli további szövetségesei ellátásának biztonságához, illetve Ausztrália kereskedelmi kapcsolatainak (elsősorban exportjának) stabilitásához járul hozzá. Az ANZUS tehát a fenti klasszifikációban a 3., illetve a 4. kategóriába tartozik.

FPDA – Five Power Defence Arrangements – Öthatalmi Védelmi Megállapodások, amely 1971-ben jött létre az Egyesült Királyság, Ausztrália, Új-Zéland, Szingapúr és Malajzia között. Tulajdonképpen kétoldalú megállapodások összessége, amely részben az Egyesült Királyság Ázsiából történt katonai „visszavonulása”, részben az ott megszűnő gyarmati rendszer elemeiből létrejött Szingapúr és Malajzia, illetve a térségben hagyományosan jelen lévő államok biztonságpolitikai érdekei hozták létre. A tagoknak nincsenek kölcsönös védelmi kötelezettségeik; agresszió esetén csak a konzultáció kötelező. Ugyanakkor az FPDA-ban érdekelt országok fenntartanak egy minimális közös védelmi infrastruktúrát (pl. integrált légvédelmi rendszert), illetve rendszeresek a közös hadgyakorlatok.

Egyes vélemények szerint, bár az FPDA jelentősége kisebb, mint más, elsősorban az USA-val kötött, bilaterális szövetségé a régióban, mégis rendelkezhet olyan „elrettető” erővel, amely hozzájárulhat a térség stabilitásához.⁸ Ennek jelentőségét pedig nem szabad lebecsülni abban a régióban, ahol a Japánt, Kínát, Dél-Koreát Európával és a Közel-Kelettel összekötő tengeri szállítási útvonalak futnak. Ebből következően az FPDA-t az 5. kategóriába sorolhatjuk.

*UNASUR*⁹ – 12 dél-amerikai állam által, alapvetően az Európai Unió mintájára létrehozott nemzetközi szervezet. Közép- és hosszabb távon egységes piacot, infrastrukturális együttműködést, általános gazdasági fejlesztést, a személyek szabad mozgását célozza meg. A szervezet katonai jellegű együttműködést is tervez a jövőben, amelyben viszont a NATO-t tekinti mintának. Tekintettel arra, hogy a dél-amerikai országokat komoly külső veszély nem fenyegeti, energiahordozók vonatkozásában pedig

⁸ Khoo How San: The Five Power Defence Arrangement: If it ain't broke... - http://www.mindef.gov.sg/safti/pointer/back/journals/2000/Vol26_4/7.htm

⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Unasur>

önellátóak, illetve többen közülük a világpiacon is jelentős exportőrök (Közép- és Dél-Amerika rendelkezik a világ ismert olajkészletének 9%-ával, a vízerőművek által előállított energia 22%-ával és földgázból is önellátó)¹⁰. Ebből kifolyólag az UNASUR-t a 3. kategóriába sorolhatjuk. Az ellátási útvonalak biztosításában lehetne jelentősebb szerepük, az ehhez szükséges haditengerészeti erőkkel azonban nem rendelkeznek (Brazília a 18., Argentína a 28., Venezuela pedig a 34. a világ haditengerészeteinek relatív sorrendjében, bár Brazília a világ azon tíz országának egyike, amely rendelkezik repülőgép-anyahajóval).¹¹ Ennél valószínűbb forgatókönyv, hogy az energetikai infrastruktúrájukat fenyegető terrorizmus, illetve a természeti és ipari katasztrófák terén alakul ki együttműködés a tagállamok között, és akkor átkerülhet az 5. kategóriába.

*Kollektív Biztonsági Szerződés Szövetsége*¹² – a Szovjetunió volt tagállamainak egy része által 1992-ben létrehozott katonai szövetség, melynek angol nyelvű rövidítése: CSTO. Jelenleg hét tagja van (Örményország, Fehéroroszország, Tádzsikisztán, Kirgizisztán, Oroszország, Kazahsztán, Üzbegisztán). Az alapját jelentő Taskenti Szerződés szerint a tagság kölcsönös védelmi kötelezettségekkel jár, de a szerződést ötévente meg kell újítani. (Ennek hiányában már több alapító tagállam – a tranzitország Grúzia és a jelentős energiahordozó-kincsrel rendelkező Azerbajdzsán – kivált belőle.) A szövetség évente közös hadgyakorlatot tart, együttműködik más szövetségekkel, elsősorban a Sanghaji Együttműködési Szervezettel. 2009-ben saját gyors reagálású erőt hozott létre, amely alkalmas lehet külső agresszió visszaverésére, terrorizmusellenes műveletekre, bűnüldözésre és természeti katasztrófák következményeinek felszámolására.

Tekintettel arra, hogy a CSTO tagállamai között – Oroszországon túl – több más jelentős energiaexportőr állam is található (Kazahsztán a világ ismert kőolajkészletének 3,2%-át birtokolja, ami az orosz készletek mintegy fele, de Üzbegisztán is rendelkezik említésre méltó készletekkel. Földgáz tekintetében is ez a három ország számít jelentős szereplőnek a szövetségből, kiemelkedően természetesen Oroszország, amely az ismert földgázkészletek 25%-ával rendelkezik)¹³, illetve a tagok egy része a Közép-Ázsiából Európába irányuló kőolaj- és tranzitútvonalakon fekszik, a szövetségnek mindenképpen van energiabiztonsági szerepe. A CSTO jelentőségét természetesen elsősorban Oroszország – annak katonai, diplomácia ereje – adja, ugyanakkor a többi tagállam földrajzi helyzete is

¹⁰ BP Statistical Review of the World Energy 2008

¹¹ <http://www.globalfirepower.com/navy-ships.asp>

¹² http://en.wikipedia.org/wiki/Collective_Security_Treaty_Organization

¹³ BP Statistical Review of the World Energy 2008

növeli ezt a szerepet. A szervezetet fenti klasszifikációnk szerint szintén a 3. vagy az 5. kategóriába sorolhatjuk.

*Sanghaji Együtműködés Szervezete*¹⁴ – az eredetileg 1996-ban létrejött, mai formájában 2001 óta működő szervezetnek hat tagja van (Kína, Oroszország, Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán). A szervezet ma már nem csak katonai, hanem gazdasági együttműködést is szolgál, ennek keretében kiemelt jelentőséggel bírnak a közös energetikai projektek. Céljai között szerepel a terrorizmus, a szeparatizmus és a szélsőségek elleni küzdelem, de nem kíván olyan katonai szövetséggé válni, mint pl. a NATO. Ez abból is következik, hogy két vezető állama – Kína és Oroszország – is van, amelyek szándékai a szervezet szerepével, jövőjével kapcsolatban eltérhetnek.

A szövetség katonai erejét természetesen ez a tandem adja, amely jelentős szerepet játszhat a térség stabilitásában, és így közvetve a térségből energiahordozókat importáló országok energiabiztonságában. Ugyanakkor e szövetségnek jelentős szerepe lehet a Kína és Oroszország közötti energetikai együttműködés kiteljesedésében; Kína mind fokozódó energiaigényének kielégítésében Oroszország, illetve a közép-ázsiai térség szerepe még elenyésző. (Kína számára a kőolajat ma alapvetően a középkeleti és nyugat-afrikai kitermelők, a földgázt Ausztrália biztosítja.¹⁵) Ez a szervezet az elmúlt időszakban került át a 2. kategóriából az 5. kategóriába.

Áttekintve a kisebb, kevésbé aktív vagy a közvélemény számára kevésbé ismert katonai szövetségeket, áttérhetünk a két „főszereplőre” a NATO-ra és az EU-ra.

NATO és energiabiztonság

Okok – A NATO természetesen teljesen más helyzetben van, mint az eddig említett katonai szövetségek: 60 éves működése alatt stabil, kipróbált intézményrendszere alakult ki, rendelkezik kijelölt katonai szervezetekkel és gyakorlatilag a katonai szövetségek valamennyi ismérével. Szerepét két szempontból közelíthetjük meg: egyrészt tagállamai stabilitására közvetlen veszélyt jelenthet energiaellátásuk biztonsága, másrészt az energiabiztonság egyik dimenziójához, a fizikai biztonsághoz kapcsolódóan a Szövetség nyilvánvalóan rendelkezik a szükséges

¹⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Shanghai_Cooperation_Organisation

¹⁵ BP Statistical Review of the World Energy 2008

képességekkel és szakértelemmel – legyen szó akár a terrorizmus veszélyéről, akár természeti vagy ipari katasztrófákról.¹⁶

Igazából az első szempontból következik az, hogy a kérdéssel a NATO csak az elmúlt években kezdett foglalkozni: az 1999-es és 2004-es bővítés során kerültek be a szervezetbe először olyan tagállamok, amelyek függése energiabiztonsági szempontból egyoldalú – a volt szocialista országok többsége alapvetően Oroszországból importálja energiahordozóinak jelentős részét. Ez önmagában még nem jelentette volna a kérdéskör napirendre kerülését a Szövetségben, viszont azok a jelenségek, amelyekből arra lehetett következtetni, hogy Oroszország politikai értelemben nem megbízható partner, amely energiaexportját politikai nyomásgyakorlásra használhatja, már igen. Mindezek alapján az energiabiztonsággal 2005 végén, 2006 elején (az első jelentősebb orosz-ukrán gázvita kapcsán) kezdett a NATO foglalkozni.¹⁷ Azóta a tagállamok és Oroszország viszonya szinte elválaszthatatlanul összekapcsolódik a NATO-energiabiztonság kérdéskörrel. Ugyanakkor az 1999-ben és 2004-ben csatlakozott országok nélkül is előbb-utóbb felmerültek volna szövetségi szintű megoldás lehetőségét is felvető problémák: az – elsősorban nyugat-európai – tagállamok jóval diverzifikáltabb ellátási forrásait is érik olyan kihívások, amelyre szövetségi szintű válaszok születhetnek. Éppen az első orosz-ukrán gázvita idején érte fenyegetés és valódi támadás is az energiahordozó-ellátáshoz kapcsolódó infrastruktúrát több, a NATO számos régi tagállamát ellátó országban, például Szaúd-Arábiában.

A 2006 novemberében Rigában tartott NATO-csúcson deklarálta először a Szövetség, hogy az energiabiztonság igenis kihívást jelent a számára, illetve, az energiabiztonság kérdéseivel a Szövetség szintjén is szükséges foglalkozni, mégpedig szükség esetén *kiegészítve a tagállamok egyéni erőfeszítéseit*. Mindebből az is következik, hogy a NATO nem vállal főszerepet az ügyben, hanem csak kiegészítő szerepet játszhat, gyakorlatilag egyet kiemelve – a kapcsolódó infrastruktúra biztonságát.¹⁸

A fizikai biztonsághoz kapcsolódó képességek mellett még van néhány olyan tényező, amely egyértelműsítheti a Szövetség szerepét a regionális, illetve akár a globális energiabiztonság kapcsán – ezek mindegyike ugyanakkor *egy tagállamhoz, az Egyesült Államokhoz kapcsolódik*, mivel

¹⁶ Andrew Monaghan: Energy Security – What role for NATO?, NATO Defence College Research Paper No. 29. October 2006. 4. oldal

¹⁷ Monaghan, 3. oldal

¹⁸ Andrew Monaghan: Energy Security: NATO's Limited, Complementary Role, NATO Defence College Research Paper No. 36. May 2008. 2-3. oldal [Monaghan 2.]

- a) olyan diplomáciai súllyal bír a világban, amellyel adott esetben bármely termelő (vagy tranzit-) országra nyomást tud gyakorolni;
- b) az egyetlen olyan állam, amely szükség esetén képes bármely jelentős energiahordozókat exportáló régióban meggyőző katonai erővel beavatkozni;
- c) a világ számos országából, régiójából importál energiahordozókat – ezek egy része instabil vagy akár fokozódóan ellenséges vele szemben;
- d) vezető szerepet vállal azokban a technológiai fejlesztésekben, amelyek adott esetben alapvető változásokat idézhetnek elő a világ energiaellátásában.¹⁹

Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a tagállamok nemzetközi súlya rendkívül eltérő, gondoljunk csak például a balti államok és az Egyesült Államok közötti különbségekre. De ugyanígy eltérő kitettségük, külső szállítóktól való függésük, hiszen vannak olyan tagállamok, amelyek gyakorlatilag önellátók, sőt exportálnak is szénhidrogéneket és vannak olyanok, amelyek teljes egészében importfüggők. A szövetségesek között csak az Egyesült Államok, Kanada, az Egyesült Királyság és Norvégia rendelkezik nemzetközi szinten is említésre méltó kőolajkészletekkel, és az utolsó három, illetve Dánia kivételével – valamennyiük importra szorul. (Kanada és Norvégia jelentős exportőr.) Bár földgáz vonatkozásában nagyobbak a tagállamok készletei, mégis gyakorlatilag ugyanez a helyzet.²⁰ Egyes tagok kereslete meghatározó, de legalábbis árfolyásoló tényező, míg vannak olyanok is, amelyek teljes igénye alig nagyobb, mint máshol egy-egy városé. (Pl. Litvánia kőolajfogyasztása csak 0,35%-a az USA-nak, földgáz esetében a második legnagyobb fogyasztó Németország is csak az USA fogyasztásának 12,5%-át teszi ki.)

E fogyasztási szerkezetnek is köszönhetően számos tagállam „önálló játékos”, gazdasági, diplomácia és esetleg katonai erejénél fogva önállóan „intézi” az energiahordozók biztosítását és az így kialakított ellátási rendszerét nem kívánja a szövetségnek alárendelni. A másik tényező, amelyet figyelembe kell vennünk, hogy egy katonai szövetség megjelenése egy olyan viszonyrendszerben, amit mindaddig politikai és kereskedelmi kapcsolatok szintjén működött, riasztó lehet egyes világszerte szereplők számára²¹. (Erre a legjobb példa Oroszország, amely nem érti, hogy a NATO, amely szerinte részben ellene is irányul, hogyan jelenhet meg a kérdéskörben.) A tagállamok ezért alapvetően két csoportra oszthatók: akik szerint a NATO-nak aktív szerepet kell játszania az energiabiztonságban,

¹⁹ Monaghan 2. 5. oldal

²⁰ BP Statistical Review of the World Energy 2008, www.bp.com/statisticalreview

²¹ Paul Gallis: NATO and Energy Security, CRS Report for the Congress, 2007. 6. oldal

és akik szerint csak a nemzeti erőfeszítéseket kiegészítő szerepben kell megmaradnia.

Anélkül, hogy állást foglalnánk, talán azt érdemes kiemelni, hogy egyetértés van abban, hogy a Szövetségnek vizsgálnia kell, hogy mi az, ami nem a tagállamok erőfeszítéseinek egyszerű duplikálása²², ezért jelen helyzetben elsősorban közös látásmód kialakítására törekszik és még közös elveket sem próbál megfogalmazni az energiabiztonság kapcsán²³. A közös cselekvést mindenképpen bonyolítja, hogy – a NATO alapelveinek megfelelően – csak teljes egyetértésben hozható meg bármilyen döntés.

A Szövetség számos tagja ugyanakkor az Európai Unió tagállama is, amely – mint látni fogjuk – más megközelítést alkalmaz és elsősorban a piaci verseny fokozására építi az ellátás biztonságát. Ebből kiindulva a NATO szerepét elsődleges ma leginkább az EU komplementereként látják.

Lehetséges feladatok – A tagállamok közül számos vett már részt olyan katonai műveletben, amelynek energiabiztonsági céljai is voltak. Ilyen volt többek között az Első Öbölháború²⁴, vagy az irak-iráni háború időszakában a Perzsa-öbölbeli kereskedelmi hajóforgalom biztosítása²⁵. Ezek természetesen nem szövetségi műveletek voltak, csak egyes NATO tagállamok egymással együttműködve vettek abban részt. Az első részben ilyen jellegű, de kifejezetten NATO művelet az Operation Active Endeavour, amely 2001. októbere óta a Földközi-tenger hajóforgalmának biztonságát próbálja fokozni²⁶. (A Szezei Csatornán átkelve a Földközi-tengeren jut el Európába és az Egyesült Államokba a Közel-Keleti kőolaj 62%-a²⁷ – ezzel az EU kapcsán még foglalkozunk e cikkben.) Emellett nem szabad elfelejteni, hogy a Földközi-tenger alatt fut néhány Észak-Afrikából induló és Nyugat és Dél-Európa ellátásában szerepet játszó földgázvezeték.²⁸

Ha lecsupaszítva energiabiztonsághoz kapcsolódó NATO feladatokról beszélünk, akkor az elsődleges szerep *diplomáciai*. A Szövetség ugyanis természetéből adódóan egyedülálló fórum lehet az eszmecserére, a konzultációkra, tekintetbe véve azt a kiterjedt partneri rendszert, amelyben számos más állammal – így például az európai

²² Energy Security and NATO Policy, RUSI 8. oldal

²³ RUSI 3. oldal

²⁴ Paul Gallis: NATO and Energy Security, CRS Report for the Congress, 2007. 4. oldal

²⁵ Michael T. Klare: The Futile Pursuit of „Energy Security” by Military Force, The Brown Journal of World Affairs, 2007. tavasz/nyár 144. oldal

²⁶ RUSI 9. oldal

²⁷ BP Statistical Review of the World Energy 2008.

²⁸ <http://www.energyinsights.net/cgi-script/csArticles/uploads/4207/Gas%20Map%20Europe.gif>

energiabiztonság szempontjából fontos termelő- és tranzitállamokkal – alakított ki partneri viszonyt közvetlenül (hiszen tagja az USA, Norvégia, Kanada és Törökország is, ezeknek pedig mind kulcsszerepük van a többi szövetséges energiabiztonságában) vagy más szervezetek formájában. (Gondoljunk csak a NATO-Orosz Tanácsra, a NATO-Ukrán Tanácsra, a Partnerség a Békéért Programra (PfP), a Mediterrán Párbeszédre²⁹, az Egyéni Partnerségi Akciótervre (IPAP) vagy az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezésre (ICI).) Ezeken keresztül a hagyományos két- vagy többoldalú csatornákon túl is lehetőség van egy-egy, konkrét kérdés szempontjából fontos tagállammal való párbeszédre.³⁰

A hírszerzési, felderítési információk megosztása a tagállamok között a Szövetség megalapítása óta folyik. Ennek kiterjesztése az energiabiztonsággal kapcsolatos kérdésekre jelentősen fokozhatja a tagállamok individuális döntéseinek megalapozottságát, a döntéshozók informáltságát. Ez tovább fokozható, ha bizonyos kérdésekben, pl. a tranzitútvonalak kapcsán az egyes tagok által biztosított információkból összeállításra kerül és a tagállamok számára hozzáférhető válik egy olyan helyzetkép, amely lehetővé teszi a gyors, esetleg összehangolt reagálást³¹.

A Szövetség keretében lehetőség van *állandó monitoring, illetve elemző mechanizmusok létrehozására*³² és azok eredményeinek a tagokhoz való eljuttatására. E monitoring vagy elemző tevékenység irányulhat az energiabiztonságot közvetve vagy közvetlenül befolyásoló tényezők egész sorára (pl. terrorizmus, kalózkodás, környezetvédelem stb.). A NATO egyébként rendelkezik Energiabiztosítási Akciócsoporttal, amely azonban csak alkalmasszerűen ülésezik, alapvetően az eltérő érdekeket azonosítja és a téma komplexitásait tárgyalja.³³

Áttérve azokra a lehetőségekre, amelyek kifejezetten katonai képességeket és szakértelmet igényelnek, első helyen a *kritikus infrastruktúra védelme* kapcsán a tagállamok – piaci szereplők által nem biztosítható – technikai eszközeire, illetve szaktudására kell gondolnunk³⁴. Jelen helyzetben a kritikus infrastruktúra védelmén belül elsősorban a szállítási útvonalak védelmét, az ehhez kapcsolódó felügyeletet, riasztást és reagálást, illetve az ezekre történő felkészítést kell megemlítenünk. A szállítási tevékenységből is kiemelkedik a nemzetközi tengeri kereskedelem (beleértve a szénhidrogének tengeri szállítását is), amelynek

²⁹ RUSI 11. oldal

³⁰ Monaghan 2. 4. oldal

³¹ RUSI 11. oldal

³² Monaghan 2. 4. oldal

³³ RUSI 5. oldal

³⁴ Karel Beckman: Energy on the Radar, European Energy Review, 2008. január/február 50. oldal

egyik sajátossága, hogy a forgalom jelentős része áthalad olyan, viszonylag szűk szorosokon vagy csatornákon, ahol a hajók fokozottan ki vannak téve terrorista vagy kalóztámadások veszélyének³⁵. Ilyenek például a Hormuzi-szoros, a Malaka-szoros, a Szuezi-csatorna vagy Afrika szarva.³⁶ Ezek többsége esetében már ma is létezik formális vagy informális együttműködés egyes tagállamok, illetve más, a tengeri kereskedelem fenntartásában különösen érdekelt és ahhoz eszközökkel rendelkező országok között. A jövőben az energiabiztonság kapcsán szinte biztosan ez lesz a legfontosabb olyan feladat, amelyben NATO tagállamok képességeinek konkrét használatát láthatjuk, különös tekintettel arra, hogy 2002 októberében már történt olyan terroristatámadás (a Limburg tanker ellen), amely kifejezetten a közel-keleti kőolajellátást próbálta megzavarni³⁷. (Annál is inkább, mert a tagállamok hazai energia-infrastruktúrájának támadására valószínűsíthetően nincsenek meg a terroristák eszközei.³⁸)

Hasonlóan megjelenhetnek ilyen képességek a *katasztrófavédelmi együttműködésben*, ahol a tagállamok erőket, eszközöket biztosíthatnak ahhoz, hogy más tagállamokban a katasztrófahelyzetet megelőzzék vagy következményeit mérsékeljék³⁹. Energiabiztonsági vonatkozásban itt elsősorban ipari katasztrófákra kell gondolnunk – a NATO-ban működik saját koordinációs központ az ilyen helyzetek közös kezelésére⁴⁰.

A NATO hosszú évtizedek óta rendelkezik *saját csővezeték-hálózattal, illetve tároló kapacitásokkal*. Ennek elsődleges célja egyes kijelölt katonai alakulatok üzemanyag-ellátásának biztosítása. A rendszer 12 tagállamot érint, a vezetékek hossza 11.500 km⁴¹. Szabad kapacitásait ma is hasznosítják kereskedelmi célokra, de sürgősségi helyzetben elképzelhető, hogy kiegészítő nemzetgazdasági ellátást szolgáljon az adott tagállamokban.

Az elmúlt években két esetben – az Athéni Olimpia, illetve Törökország esetében a Második Öbölháború kezdetén – történt ún. Biztonsági Támogatási Csomagok összeállítása, melyek a tagállamok által felajánlott képességeket tartalmaztak egy tagállamban fennálló speciális helyzet kezelésére.⁴² Hasonló csomag összeállítása egy, az

³⁵ Klare 1. 142. oldal

³⁶ Regional Energy Flows and Geographic Choke Points, The Washington Quarterly, 2007. ősz 93. oldal

³⁷ Klare 1. 142. oldal

³⁸ RUSI 9. oldal

³⁹ Monaghan 2. 4. oldal

⁴⁰ RUSI 12. oldal

⁴¹ Beckman 51. oldal

⁴² Monaghan 2. 5. oldal

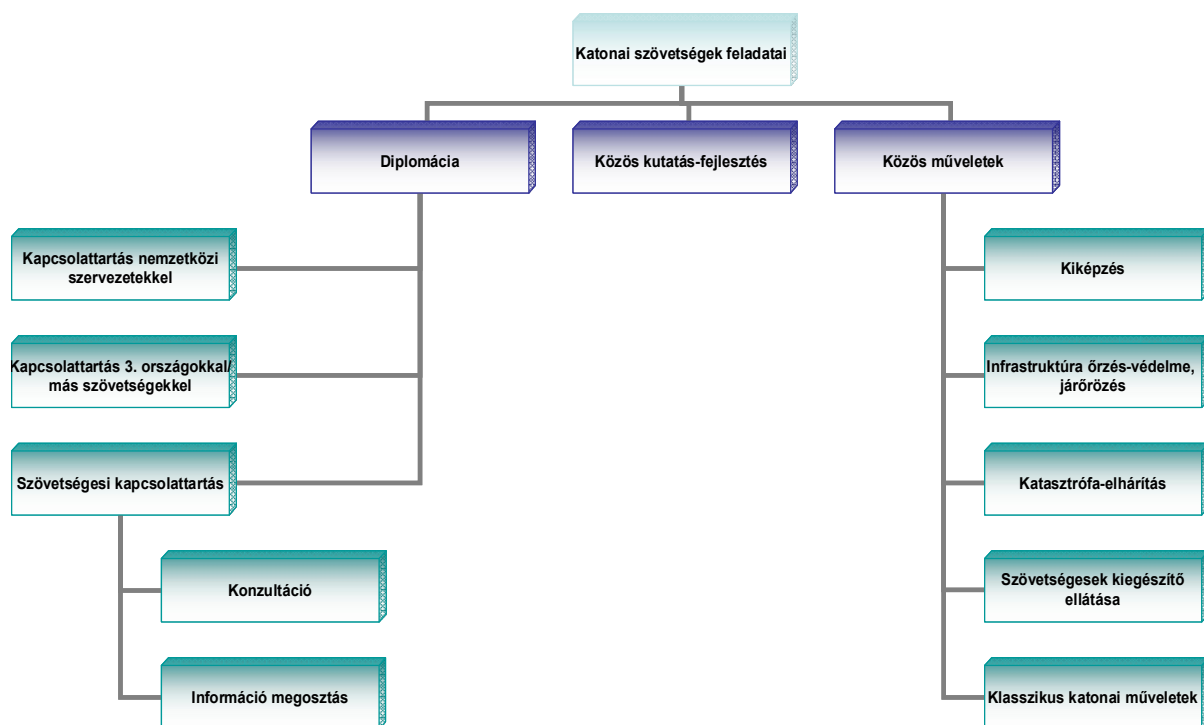
energiabiztonsághoz kapcsolódó különleges helyzet esetében sem elképzelhetetlen, elsősorban a kritikus infrastruktúra védelme, vagy valamely ellátási útvonal biztosítása érdekében. (Egyes vélemények szerint hasonló helyzetekre nem csak tagállamok, de akár egyes partnerországok esetében is fel kell a Szövetségnek készülnie.)

Az utolsó olyan terület, amelyen jelenleg elképzelhetőnek tartják a tagállamok közötti együttműködést, a szénhidrogén-szükséglet csökkentése⁴³. Ennek alapja az a gondolatmenet, hogy az energiabiztonság részben úgy is növelhető, ha egy ország – jelen esetben a szövetségesek – energiahordozó-igénye csökken, vagyis csökken a kitétség és így kisebb problémát jelenthet az energiahordozók biztosítása vagy az esetleges ellátási zavarok kezelése. Ez elsősorban természetesen technológiai együttműködést feltételez, amely több szinten is (piaci szereplők, fegyveres erők, kutatóintézetek, beszállítók) értelmezhető, de kérdéses, hogy a kifejezetten a fegyveres erők által használt eszközökön, technológiákon túl egy katonai szövetségen belüli együttműködés még mire terjedhet ki.

A speciális katonai szövetségként is felfogható Európai Unió vizsgálata előtt már előrebozsáthatjuk, hogy a feladatok legszélesebb körében a NATO kapcsolódik az energiabiztonsághoz. Az általa felvállalt vagy felvállalható feladatokból levezethető gyakorlatilag valamennyi olyan potenciális feladat, amelyet katonai szövetségek felvállalhatnak. E feladatok lehetséges csoportosítását mutatja az 1. ábra, kezdve azokkal a feladatokkal, amelyekben csak kiegészítő szerepet játszhat egy szövetség, eljutva azokig, amelyek el sem képzelhetők nélküle.

Az ábrán szereplő feladatok közül a közös kutatás-fejlesztés – amely lehet alap- vagy alkalmazott kutatás is – számít „kakukktojásnak”, mert ez az a feladat, amely elsődleges keretének – a jelenlegi világgazdasági rendben – nem a katonai szövetségeknek kell lenniük, legfeljebb olyan, ma előre nem látható esetekben, amikor arra más fórum nem kínálkozik.

⁴³ Beckman 50. oldal

1. sz. ábra: *Katonai szövetségek potenciális feladatai az energiabiztonság kapcsán*

EU és energiabiztonság

Az EU elsősorban nem katonai szövetség és az energiabiztonsággal kapcsolatos elvei és stratégiája sem katonai szempontokon alapul, amint azt látni fogjuk. Ennek okai:

– Katonai szövetségként sok tekintetben hasonló ismérvekkel rendelkezik, mint a NATO, ugyanakkor természetesen vannak jelentős különbségek is. Egyrészt bár az EU története majdnem olyan régre nyúlik vissza, mint a NATO, a katonai jelleget adó Európai Biztonság és Védelempolitika, illetve az ennek helyébe napjainkra lépett közös biztonság és védelempolitika jóval rövidebb múltra tekint vissza. Másrészt a tagok összetételéből, szándékaiból másfajta együttműködés épült fel: az EU legnagyobb tagállamai is katonai, diplomáciai értelemben csak középhatalomnak számítanak (Franciaország és az Egyesült Királyság ENSZ Biztonsági Tanácsi állandó tagsága ellenére is), ami korlátozza a meggyőző katonai erővel történő beavatkozás vagy a diplomáciai nyomásgyakorlás spektrumát és jelentőségét. Ezt bizonyítják az EU eddigi katonai műveletei is, amelyek főleg a békefenntartást, humanitárius segítségnyújtást célozták.

Az EU a NATO-nál korábban kezdeményezett belső vitát a tagállamok energiabiztonságáról, alapvetően két okból.

– *Egyrészt* a világgazdaság „főszereplői” közül talán Japánt leszámítva az EU kitettsége a legnagyobb: saját forrásokkal alig rendelkezik, gazdasági nagysága azonban számos energiaigényes ágazatra épül. Egyetlen előnye talán, hogy más hasonló gazdasági súlypontokhoz képest viszonylag közel található hozzá számos, az ellátását biztosító régió (Oroszország, Észak-Afrika, Perzsa-öböl, Északi-tenger). Európa köölajának 48%-át a volt Szovjetunió országaiból, 21%-át a Közel-Keletről, 14%-át Észak-Afrikából, 6%-át Nyugat-Afrikából szerzi be. A földgázellátás árnyaltabb képet mutat: néhány tagállam (Egyesült Királyság, Hollandia), illetve a nem tagállam, de mind gazdasági, mind kulturális értelemben az EU-hoz kötődő Norvégia jelentős ellátója főleg Nyugat-Európának, illetve számos tagállam legalább részben önellátó, amit kiegészít a jelentős észak-afrikai import. A tagállamoknak a volt szocialista országokból álló blokkja ugyanakkor szinte teljes függésben van az orosz, illetve (az Oroszországon keresztül érkező) közép-ázsiai országokból érkező gáztól.⁴⁴

– *Másrészt* az EU már korábban tisztában volt azzal, hogy rendelkezik a szükséges jogszabályi felhatalmazással, illetve bizonyos eszközökkel az energiaellátás biztonságának növelésében – ezt tükrözi a 2000-ben a témában az Európai Bizottság (az EU végrehajtó szerve) által kiadott Zöld Könyv⁴⁵ (egy adott témában vitaindító és konzultációs eljárást kezdeményező dokumentum) is. A Zöld Könyv megfogalmazta az EU energiafüggőségének növekedéséből fakadó kockázatokat és javaslatot tett azok uniós szintű kezelésére egy hosszú távú stratégia megalkotásával. A dokumentum a belső piacok fejlesztésében látta az elsődleges eszközt az energiabiztonság növelésére és már megjelent benne a környezetvédelem (ezen belül is elsősorban a klímaváltozás) problémaköre kezelésének szükségessége, de elismerte a politikai konszenzus hiányát is. Két irányt javasolt megvizsgálni a teendőkkel kapcsolatban: egyrészt a kínálat növelését, amelyre belső eszköznek a stratégiai készletek megalakítását és új szállítási útvonalak biztosítását, illetve a nukleáris energia szerepének újragondolását – ami egybecseng a klímaváltozás kérdéskörének vizsgálatával is – ajánlotta. (Az EU energiafüggősége kapcsán nem hangsúlyoztuk, hogy nukleáris energia vonatkozásában ugyanakkor az EU világegyetem; tizenöt tagállamában jut kisebb-nagyobb szerephez a nukleáris energiatermelés.) Másrészt a kereslet csökkentését, vagy legalábbis

⁴⁴ BP Statistical Review of the World Energy 2008.

⁴⁵ Green Paper on the security of energy supply

(europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/l27062_en.htm)

„kiegyensúlyozását” – hiszen erre több eszköze van az Uniónak, mint a kínálat növelésére. Ennek elsődleges eszközét a fogyasztáshoz kapcsolódó adóztatásban látta.

Feladatok – A Zöld Könyvet számos konkrét intézkedés követte, például a megújuló energiaforrásokról (2001), az energiatakarékos épületekről (2002), a bioüzemanyagokról (2003), az olaj/üzemanyagkészletekről (2006) szóló direktívák vagy belső energiapiac megalakításához szükséges lépésekről szóló 2002-es Európai Bizottsági közlemény.⁴⁶ Az így megkezdődött folyamat végeredménye a 2007-ben elfogadott *Európai Energiapolitika* lett.⁴⁷ *Az Energiapolitika a következő főbb területekre összpontosít:*

a) A belső energiapiac létrehozása – hangsúlyozva, hogy az energiaellátás biztonsága a minél erősebb belső versenyre alapozható, amelyben a nemzeti piacok összekapcsolódnak és ahol számos vállalkozás verseng, amelyek között nincsenek domináns szereplők.

b) Ellátásbiztonság – csökkenteni az Unió kitétségét az importnak, a kínálat szűkösségének és a lehetséges energiaválságoknak és az ebből fakadó bizonytalanságnak, növelni a tagállamok közötti szolidaritást és diverzifikálni a beszerzési forrásokat és az ellátási utakat.

c) Üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése

d) Új energetikai technológiák fejlesztése

e) A nukleáris energia szerepének újragondolása (értsd: a lehetőségek szerinti növelése)

f) Az energiaellátás nemzetközi kereteinek létrehozása – amelyben az EU vezető szerepet vállal, és amelybe bevonásra kerül valamennyi érintett fél; a kitermelők, a tranzitországok és a fogyasztók is.

E felsorolásból látható, hogy az EU-nak jóval szélesebb eszköztára van az energiaellátás biztonságának növelésére, mint bármely katonai szövetségnek.

Az EU katonai szövetségként való értelmezésének alapját a már említett közös kül- és biztonságpolitika (CFSP), illetve az európai biztonság és védelempolitika (ESDP) jelenti. Biztonságpolitikai kérdések

⁴⁶ europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/127062_en.htm

⁴⁷ europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/127067_en.htm

már az integráció kezdetétől jellemezték Európát, azonban csak az 1992-es Maastrichti Szerződés hozta létre a CFSP-t (megtartva a NATO prioritását az európai védelempolitikában), illetve az 1999-es Kölni és Helsinki Csúcson az ESDP-t, illetve annak intézményrendszerét. Ez utóbbi részét képezik a fokozatosan kialakuló katonai képességek is. Mára az EU ténylegesen katonai szövetséggé is vált, amelynek 60 nap alatt települő 60 000 fős kijelölt katonai alakulatai vannak, rendelkezik saját katonai törzsszel, műveleti központtal, műholdas felderítő és megfigyelő képességekkel és képzési központtal, rendszeresen hajt végre hadgyakorlatokat, illetve intézményes együttműködést alakított ki a haditechnikai fejlesztésekben. Számos katonai és civil művelet is végrehajtásra került, illetve most is folyamatban van, elsősorban a Balkánon, a Közel-Keleten, Afganisztánban, illetve Afrikában.⁴⁸

Az Unió 2003-as biztonsági stratégiája a globális kihívások között megemlíti az energiabiztonságot, felhívva a figyelmet Európa fokozódó függésére, ám ezzel kapcsolatban nem határoz meg konkrét célokat.⁴⁹ Az öt évvel később, a Stratégia megvalósításáról készült jelentésben⁵⁰ már külön fejezet foglalkozik az energiabiztonsággal, részben megismételve az európai energiapolitikában foglaltakat, de egyben kiegészítve azokat új elemekkel. Ezek közül kiemelkedik a politikai szerepvállalás szükségessége Közép-Ázsiában, a Kaukázusban és Afrikában, illetve az ún. keleti partnerség és a mediterrán térséggel való kapcsolattartás, továbbá a regionális integrációs erőfeszítések támogatása.

Mindebből következően, ha visszatekintünk az *1. sz. ábrára*, akkor azt mondhatjuk, hogy az EU katonai szövetségként elsősorban a szövetségi kapcsolattartásban, konzultációban, a felderítési adatok megosztásában, értékelésében, illetve a harmadik országokkal (kitermelőkkel és tranzit országokkal) való közös diplomácia révén járulhat hozzá a tagállamok energiabiztonságához. Ezt egészíthetik ki közvetve azok a civil és katonai műveletek, amelyek áttételesen hozzájárulhatnak egyes térségek stabilitásának és így az onnan történő (vagy azon keresztül bonyolódó) import biztonságának növeléséhez. Ez utóbbi műveletek közül mindenképpen ki kell emelni egyet, ez pedig az Atalanta Haditengerészeti Művelet (EUNAVFOR Somalia). Az Európai Tanács 2008 novemberében kezdeményezte az Unió első haditengerészeti műveletét, amelynek célja a Világélelmezési Program (WFP) által Szomáliába indított segélyek megvédése és a térségbeli hajóforgalom megóvása a szomáliai partoknál

⁴⁸ Guide of ESDP, edition November 2008. by the French Delegation to EU PSC

⁴⁹ Biztonságos Európa egy jobb világban -

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIHU.pdf>

⁵⁰ Jelentés az európai biztonsági stratégia végrehajtásáról, 2008. december 11. S407/08

tevékenykedő kalóztól.⁵¹ Szomália közvetlenül az Ádeni-öböl szomszédságában, a Vörös-tengert és az Indiai Óceánt összekötő, a globális energiahordozó-kereskedelem egyik szűk keresztmetszeteként is ismert Bab-el-mandeb tengersizoros közvetlen közelében található.

Ez az Európát és a Távol-keletet összekötő legrövidebb általános kereskedelmi és az USA-t és a Perzsa-öböl térségét összekötő kőolaj és földgázszállítási útvonal, amelyen például 2006-ban napi 3,3 millió hordó kőolaj (a teljes világkereskedelem 6,2%-a, a Közel-Keletről Európába és az USA-ba irányuló export 62%-a)⁵² hajózott át. Mivel a szomáliai kalózek közvetlenül is fenyegették ezeket a tankereket, az Atalanta Művelet közvetlenül is hozzájárul a kőolaj és a folyékony földgáz (LNG) kereskedelmének biztonságához. A térségbeli hajóforgalom biztosításában számos állam haditengerészete részt vállal, de a műveleten keresztül az EU koordinációs szerepe meghatározó nem csak azért, mert EU-tagállamok haditengerészetei folyamatosan legalább 12 hajóval járőröznek a térségben, hanem mert az EU a műveleten keresztül olyan infrastruktúrát biztosít, amely lehetővé teszi az EU-n kívüli résztvevők integrálását is.⁵³

(Az Atalantán túl két kisebb civil művelet is említhető példaként, melyeknek lehet közvetett szerepe az EU-ba vezető egyes ellátási útvonalak biztonságának növelésében; mindkét misszió Grúziában működik. Az EU Grúziai Megfigyelő Missziója, amely a 2008. évi orosz-grúz harcok lezárását követően települt, illetve az EUJUST Themis, amely a grúziai jogrendszer átalakításához nyújt segítséget, természetesen csak igen áttételes szerepet tölthet be a Kaszpi- és a Fekete-tengert összekötő kőolajvezetékek⁵⁴ és a tervezett Nabucco földgázvezeték biztosításában azáltal, hogy hatással van a térség stabilitására, illetve állandó helyzetképet biztosít az EU döntéshozóinak.)

Amint láthattuk, az EU esetében a katonai szerep összességében némileg korlátozottabb, mint a NATO esetében, ugyanakkor ezt kiegészítik az EU-nak, mint gazdasági és politikai szervezetnek a szerepéből következő eszközök. Ha a két szervezetnek az energiabiztonsággal kapcsolatos katonai erőfeszítéseit összehasonlítjuk, akkor az az érzésünk támadhat, hogy konkrét katonai műveletek vonatkozásában az EU jelenleg látványosabban járul hozzá tagállamai energiabiztonságához, mint a NATO. Ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal, hogy a NATO katonai és diplomáciai jelentőségénél fogva valószínűleg még hosszú távon is

⁵¹ <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1518&lang=en>

⁵² BP Statistical Review of the World Energy 2008.

⁵³ <http://www.eunavfor.eu>

⁵⁴ <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/images/AzPipeMap.gif>

nagyobb szerepet fog játszani tagállamai és közvetve számos más állam energiabiztonságában, mint az EU. Mindez persze nem jelentheti az EU nemzetközi gazdasági koordináló szerepének leértékelését, ami más megközelítésben van rendkívüli hatással mind saját tagállamai, mind számos, vele gazdasági kapcsolatban álló ország energiabiztonságára.

E cikk kísérletet tett arra, hogy áttekintse a katonai szövetségek szerepét tagállamaik – és mint láthattuk, harmadik országok – energiabiztonságában. Nyilvánvaló, hogy ez a szerep viszonylag korlátozott – a belátható jövőben nem várható, hogy fegyveres konfliktusok történjenek ki az energiahordozók biztosítása kapcsán, és alapvetően kiegészítő jellegű – hiszen a világpiaci, illetve regionális piaci mechanizmusok működnek és a legtöbb ország gazdaságának energiahordozó-szükséglete korrelál általános fejlettségével, a nemzetközi szervezetekben és a piaci mechanizmusokban való részvételének intenzitásával. A katonai szövetségek alapvetően helyesen ismerték fel az energiahordozók biztosításával kapcsolatos lehetséges feladataikat és képességeikhez mértén alkalmazkodtak is az igényekhez. Az energiahordozók keresletével és kínálatával kapcsolatos trendekből kiolvasható, hogy *ezen igények és a katonai szövetségek jelentősége növekedhet a jövőben.*